

Черницька Тетяна Володимирівна
*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2660-5529>

Нетребенко К.К.
*магістрант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7229-5024>

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-579-5-50>

КЛЮЧОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ

За останні п'ять десятиліть Китай пройшов шлях глибинної соціально-економічної трансформації. Від держави, рівень ВВП на одну особу якої за часів Мао Цзедуна був співставний або навіть нижчий, ніж у найбідніших країн, Китай перетворився на одну з провідних інноваційних економік глобального світу. Водночас потенціал екстенсивного наздоганяючого зростання поступово вичерпується, що зумовлює переорієнтацію уряду КНР на активізацію інноваційного розвитку та технологічного прогресу як ключових факторів підвищення продуктивності праці та дотримання стійких темпів економічного зростання [1].

На сьогодні вже можна констатувати глобальне конкурентне лідерство Китаю в інноваційній сфері. Дані позиції підтверджуються рядом показників, зокрема: кількість отриманих патентів та заявок на винаходи; кількість наукових публікацій та рівень цитування; чисельність науково-дослідних кадрів, а також обсяги інвестицій у сферу R&D. Так, станом на 2018 р. частка Китаю у світовій науково-

дослідницькій спільноті становила 21,1%, певною мірою поступаючись частці Європейського Союзу – 23,5%, а частка США була 16,2% [2]. На 2024 р. частка Китаю у загальній масі рецензованих наукових публікацій зросла до 23% [3]. За даними ISTIC (Інститут наукової й технічної інформації Китаю), у серпні 2025 р. на частку Китаю припадало 53,2 % світового обсягу «hot papers» – це документи, які недавно були опубліковані та дуже часто цитуються, що свідчить не лише про кількісний ріст, а й про зростання впливовості китайських досліджень.

За абсолютними показниками подачі патентів Китай став світовим лідером, продемонструвавши зростання з майже 300 тисяч у 2010 р. до 1,5 мільйони у 2023 р. Загалом на регіон Азії на даний період припало майже 70% усіх патентів. У розрахунку на відносні результати патентної діяльності (кількість патентів / 100 млн. ВВП) у 2023 р. Китай посів другу позицію, поступившись лише Республіці Корея, покращивши позиції порівняно до попереднього періоду та випередивши Японію за даним показником [4; 5].

Найбільш комплексним індексом оцінки інноваційної економіки є Global Innovation Index (GII), що визначається міжнародною організацією World Intellectual Property Organization (WIPO) на основі 7 субіндексів: інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, зрілість ринку, зрілість бізнесу, знання та технологічний результат, креативність. За GII КНР у період 2013-2025 рр. продемонструвала стрімке просування до інноваційного лідерства, піднявшись угору на 25 позицій: з 35 на 10 місце [6].

Серед іншого варто відзначити нову методологію WIPO з дослідження технологічності національних економік – кластерним аналізом. За даною методологією було визначено, що головними світовими хабами розвитку технологій і фундаментальних наукових досліджень є китайські агломерації: Гуанчжоу-Гонконг (1-ше місце), Пекін (4), Шанхай (6). За трьома основними критеріями дані кластери є лідерами: патентування, місткість венчурного ринку та наукові публікації. За кількістю технологічних кластерів Китай

випереджає Сполучені Штати з показниками 24 (КНР) проти 22 (США) [7; 8].

У поточному 2025 році в КНР відбулися суттєві зміни в інституційному середовищі, котре виступає підґрунтям для інноваційної діяльності. На початкових етапах становлення приватного сектора, під час реформ Ден Сяопіна, у Китаї підприємницька діяльність значною мірою спиралася на неформальні інститути, які історично забезпечували утримання договірних зобов'язань. Підґрунтям для функціонування цих неформальних структур є конфуціанська культурна традиція, яка надає особливе значення моральним принципам довіри, взаємних обов'язків і соціальної відповідальності [9]. Наразі формальні інститути КНР повною мірою забезпечують дані потреби приватного капіталу. Патентне право, специфіка судової системи, програми розвитку науки та інші аспекти формування інноваційного середовища впливають на розвиток технологій і впровадження їх в економічну діяльність. Комуністична партія Китаю визначила інновації одним із пріоритетів національного розвитку, закріпивши це у документі 2016 р. – «Структура національної стратегії розвитку, орієнтованого на інновації» [1], останнє оновлення якого відбулося в 2019 р.

Основні стратегічні цілі, визначені Стратегією, є:

- до 2020 р. – остаточна зміна вектору розвитку країни на інновації, конкретна ціль – збільшення витрат на R&D до 2,5% ВВП. Ціль виконано, у 2023 р. було досягнуто рівня 2,58% [10];
- до 2030 р. стати країною-лідером в інноваціях. План за витратами на НДДКР 2,8% ВВП;
- до 2050 р. стати світовою інноваційною наддержавою.

В другій половині 10-х років урядом КНР було затверджено ряд проєктів інноваційного розвитку національної економіки, зокрема Програма “Made in China 2025”, що продемонструвала орієнтацію саме на технологізацію економіки. Конкретні ініціативи проєкту: зниження податків на технологічне виробництво, стимулювання до поглинання іноземного high-tech компаніями, політика на

заохочення приватних компаній до фінансування R&D. Пріоритетними секторами визначено: інформаційні технології, штучний інтелект, аерокосмічна продукція; кораблебудування та морська інфраструктура, зелена енергетика, електромобільне виробництво; звичайне енергетичне обладнання та інфраструктура; медицина та біологія; розробка нових матеріалів [11]. Крім цього, вже два десятиліття уряд проводить ряд заходів: правового та судового реформування, які забезпечували покращення системи управління інтелектуальною власністю. Для підвищення технічної компетентності судових органів створено національну базу технічних експертів-слідчих, що представляють понад 30 галузей науки і техніки [12]. За результатом реформ можна констатувати що норми законодавства забезпечують захист прав власників інтелектуальної власності. Згідно опитування, проведеного Американською торговою палатою в Китаї у 2022 році, 44% її членів відзначили покращення рівня захисту прав інтелектуальної власності, разом з тим 23% заявили, що чинний правовий режим у цій сфері стримує їхню інвестиційну активність у Китаї [13].

Сьогодні Китай упевнено ствердився як один із ключових інноваційних центрів світу, демонструючи стале зростання наукової продуктивності, патентної активності та інвестицій у R&D. Наразі відбувся перехід країни від моделі наздоганяючого розвитку до заснованої на знаннях та інноваціях економіки. Результати інноваційного розвитку та інституційні реформи підтверджують системний характер державної політики, орієнтованої на довгострокове технологічне лідерство. Відтак КНР уже сформувала фундамент для позиціонування як глобальної інноваційної наддержави у найближчі десятиліття.

Література:

1. Outline of the National Innovation-Driven Development Strategy. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/outline-of-the-national-innovation-driven-development-strategy/> (дата звернення: 09.11.2025)

2. Researchers per million inhabitants by country, 1996–2018 (in full-time equivalents). UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/reports/science/2021/en/dataviz/researchers-million-habitants> (дата звернення: 10.11.2025)
3. Understanding the growing contributions of China to leading international higher education journals. Higher Education, 27 January 2024. Volume 88. P. 1851–1869, 2024. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s10734-024-01189-y?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.11.2025)
4. Patents Highlights. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/world-intellectual-property-indicators-2024-highlights/en/patents-highlights.html> (дата звернення: 11.11.2025)
5. Patent applications, residents. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.RESD> (дата звернення: 11.11.2025)
6. WIPO GII URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/en/gii-2025-results.html> (дата звернення: 11.11.2025)
7. Cluster Ranking. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/2025/innovation-clusters> (дата звернення: 11.11.2025)
8. GII Top 100 Innovation Clusters. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/en/cluster-ranking.html> (дата звернення: 12.11.2025)
9. Mary M. Shirley, Lixin Colin Xu. Formal and Informal Institutions Explaining China’s Modern Economic Development: Their Historical Roots and Recent Evolution. 10 January 2025. pp 927–952. URL: https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-031-50810-3_35 (дата звернення: 12.11.2025)
10. China's innovation system. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/china/section/innovation-trends> (дата звернення: 12.11.2025)
11. Notice of the State Council on the Publication of “Made in China 2025” URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/notice-of-the-state-council-on-the-publication-of-made-in-china-2025/> (дата звернення: 12.11.2025)
12. An International Guide to Patent Case Management for Judges. URL: <https://www.wipo.int/patent-judicial-guide/en/full-guide/china> (дата звернення: 12.11.2025)
13. Intellectual Property Rights in the U.S. – China Innovation Competition. URL: <https://www.csis.org/analysis/intellectual-property-rights-us-china-innovation-competition> (дата звернення: 12.11.2025)